

біографії та науковій діяльності ще багато моментів, які чекають на свого дослідника.

Список використаних джерел

1. Березівська Л. Д. Проблеми освіти та виховання в діяльності київських просвітницьких товариств (друга половина XIX – поч. XX ст.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Березівська Лариса Дмитрівна ; Ін-т педагогіки НАПН України. – Київ, 1998. – 212 арк. – Бібліогр.: арк. 174–189.
2. Березівська Л. Д. Реформа шкільної освіти в добу Центральної Ради як перший національний досвід / Лариса Березівська // Шлях освіти. – 2006. – № 2. – С. 40–46.
3. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в період гетьманату П. Скоропадського (29 квітня – 13 грудня 1918) / Л. Д. Березівська // Історико-педагогічний альманах / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини [та ін.]. – Умань, 2006. – Вип. 1. – № 2. – С. 15–32.
4. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у XX ст.: історіографія питання / Л. Д. Березівська // Історико-педагогічний альманах // Історико-педагогічний альманах / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини [та ін.]. – Умань, 2009. – Вип. 1. – № 10. – С. 15–28.
5. Berezivska L. D. The Ukrainian educational Vilna Ukrainiska Shkola (Free Ukrainian School) journal (1917–1920) as a source of the history of Ukrainian and foreign education (History of Education Society (UK)) / L. D. Berezivska // History of Education Researcher, number 101, may, 2018. – P. 3–11.

Петрошук Н. Р.

Трудове навчання в закладах середньої освіти Київської губернії (друга половина XIX ст.): історіографія питання

У ході дослідження встановлено, що організацію навчання в середніх загальноосвітніх закладах другої половини XIX ст. на українських землях, більша частина яких входила до Російської імперії, певною мірою в різних аспектах вивчали сучасні українські вчені (Л. Березівська, І. Бугаєвич, А. Вихрущ, Г. Іванова, М. Левківський, О. Сухомлинська, В. Рак, М. Ярошенко та інші). Досліджуючи загальні питання організації освітнього процесу в загальноосвітніх навчальних закладах України цього періоду, вони побіжно торкалися теми запровадження в освітній процес трудового навчання, його змісту, навчальної програми. Так, Л. Березівська [2] зазначає, що київські просвітницькі товариства сприяли розширенню мережі середніх навчальних закладів, у більшості яких викладалось трудове навчання. На думку вченої, на розвиток шкільної освіти (організація, зміст) вплинула освітня реформа 1856–1860 рр. [3].

Дослідниця В. Балакірева [1] розглянула погляди суспільства на підготовку дітей до праці, починаючи з перших пам'яток педагогічної думки (Антисфен, Демокрит, Кратет Фіванський та ін.), висвітлила форми організації трудового навчання.

У дисертаційному дослідженні А. Ємельової [4] конкретизовано зміст, програми навчання, форми організації трудового навчання в різних типах навчальних закладів у Катеринославській губернії кінця XIX – початку XX ст., їх особливості.

Науковець М. Карелін [5] дослідив процес поширення трудового навчання у земських школах Харківської губернії у другій половині XIX – на початку XX ст. На основі аналізу архівних та інших матеріалів вчений аргументував, що впровадження трудового навчання у різних типах середніх закладів освіти (гімназіях – чоловічих та жіночих, державних і приватних, прогімназіях, реальних училищах) відбувалося нерівномірно. Головну роль у поширенні нового предмета відігравали приватні школи. З'ясовано, що предметами трудового навчання у досліджуваній період були: ручна праця, ремесла, рукоділля, і були вони обов'язковими.

У посібнику «Українська педагогіка в персоналіях» (2005) [6] висвітлено роль видатних педагогів минулого у розвитку освіти України, запровадженні трудового навчання у заклади освіти.

Історіографічний пошук засвідчив, що проблеми теорії і практики трудового навчання в закладах середньої освіти Київської губернії другої половини XIX ст. як окрема історико-педагогічна проблема комплексно й системно не вивчалась. Здійснено лише перші історіографічні спроби окресленої теми, що потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел

1. Балакірева В. А. З історії розвитку трудового навчання і виховання учнів молодшого шкільного віку та форм організації цього процесу / В. А. Балакірева // Наука і освіта. – 2014. – № 7. – С. 15-19.
2. Березівська Л. Д. Проблеми освіти та виховання в діяльності київських просвітницьких товариств (друга половина XIX – поч. XX ст.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Березівська Лариса Дмитрівна ; Ін-т педагогіки НАПН України. – Київ, 1998. – 212 арк.
3. Березівська Л. Д. Шкільна реформа 1856–1860 років: причини, хід, напрями / Л. Д. Березівська // Шлях освіти. – 2004. – № 4. – С. 38–42.
4. Ємельова А. П. Розвиток трудового навчання в народних школах Катеринославської губернії (кінець XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / А. П. Ємельова ; ДЗ «Луганський національний університет імені Т. Г. Шевченка». – Луганськ, 2014. – 20 с.
5. Карелін М. В. Трудове навчання у загальноосвітніх закладах Харківської губернії у другій половині XIX – на початку XX століття : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / М. В. Карелін ; Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2005. – 20 с.
6. Українська педагогіка в персоналіях : у 2 кн. : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / [О. В. Сухомлинська, Н. Б. Антоненко, Л. Д. Березівська та ін.]; за ред. О. В. Сухомлинської. – Київ : Либідь, 2005. – Кн. 1 : X–XIX століття. – 621, [3] с. ; Кн. 2 : XX століття. – 549, [3] с

Ж. Г. Стельмашук

Річні звіти як джерело дослідження проблеми виховання дисциплінованості учнів жіночих та чоловічих шкіл м. Рівного (1943–1954 рр.)

Переосмислення підходів до виховання дисциплінованості як морально-вольової якості особистості в умовах Нової української школи зумовлює необхідність врахування досвіду виховання дисциплінованості шкіл спільного та роздільного навчання (1943–1954).